

Jak rozumieć negatywne skutki korzystania z internetu przez dzieci w świetle wyników badań EU Kids Online II?

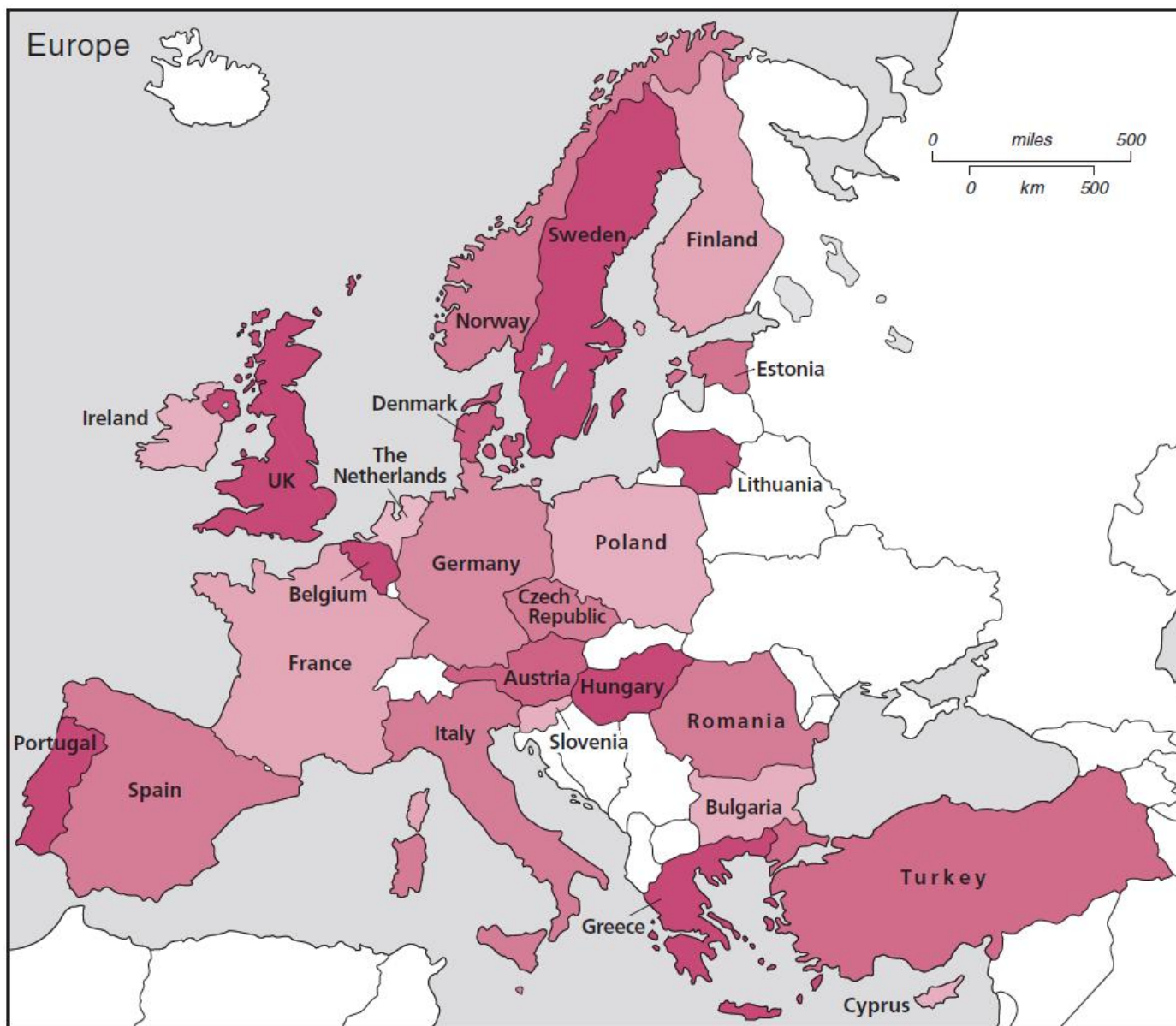
Lucyna Kirwil

Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej

Warszawa

lucyna.kirwil@swps.edu.pl

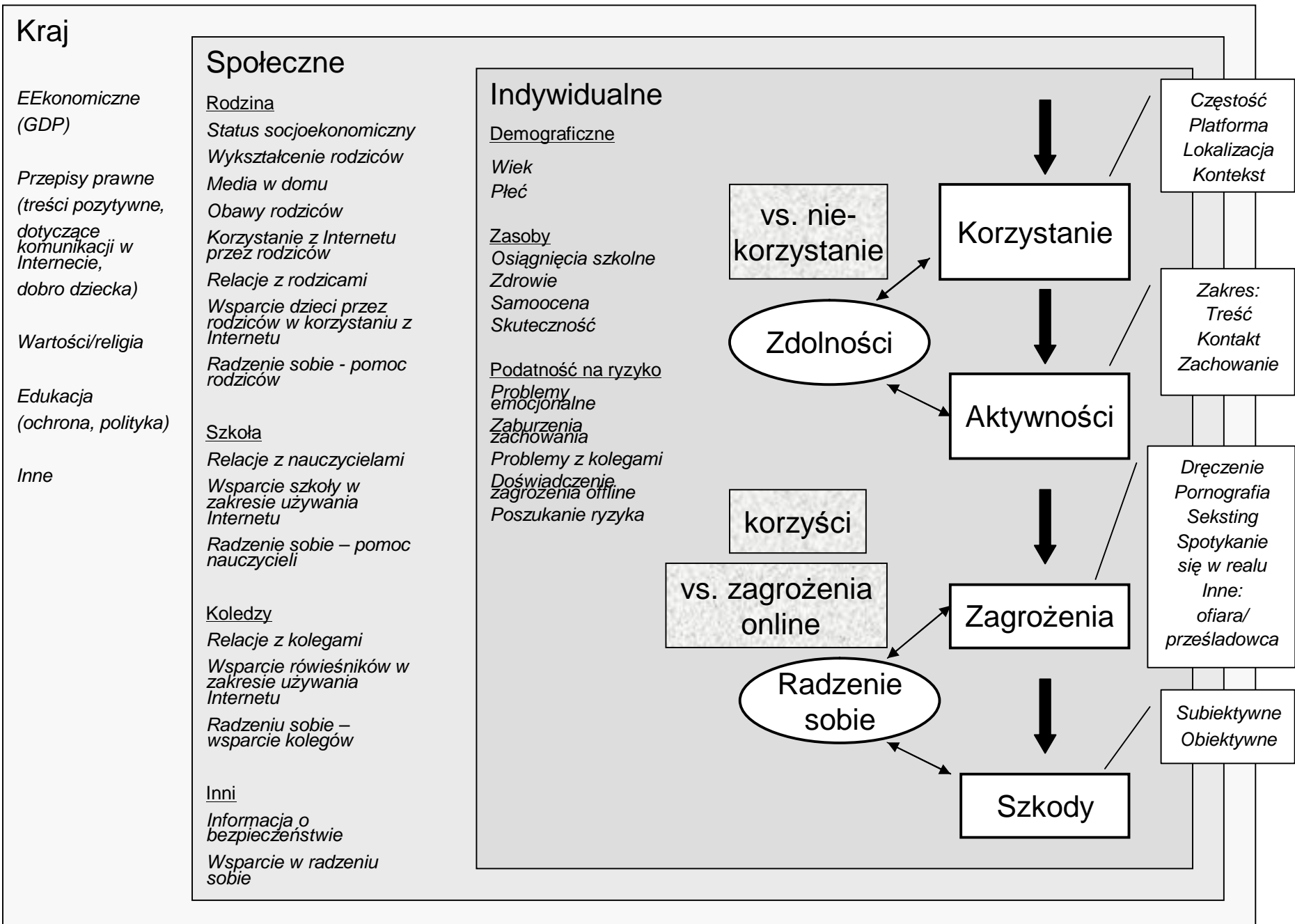
V Międzynarodowa Konferencja „Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży w Internecie”, Warszawa, 20-21 września 2011

'Europa'

- 25 krajów
- Zakres: kraje duże/małe, północne/południowe 'stare/nowe' etc.

Ogólny model teoretyczny badań EU Kids Online II (Livingstone, Haddon i in., 2010)

Klasyfikacja zagrożeń (przykłady)

	Treści (zawartość)	Kontakt (zainicjowany przez innych)	Zachowanie własne
Agresja	Przemoc/ okrucieństwo/ drastyczne sceny	Dręczenie/znęcanie się/napastliwość ze strony innych	Dręczenie/ napastliwość w stosunku do innych
Seks	Pornografia	Uwodzenie	Seksting
Wartości	Rasizm/ nienawiść	Perswazja ideologiczna	Samouszko- dzenia
Rynkowe, komercyjne	Marketing, perswazja	Naruszanie prywatności, wykorzystywanie danych osobistych	Pirackie ściągnięcie materiałów, hazard online

Rozumienie negatywnych skutków korzystania z internetu:

- Skutki negatywne nieprzewidywane (przypadkowe) i przewidywane (np. w wyniku ryzykownej aktywności eksploracyjnej)
- Skutki negatywne bezpośrednie (napotkanie zagrożenia, np. cyberagresji) i pośrednie (niepodejmowanie żadnej aktywności w Internecie)
- Skutki negatywne doraźne, krótkotrwałe (doznana chwilowa przykrość, dyskomfort) i odroczone (zalegające negatywne emocje, stres).
- Skutek negatywny doraźny jako **napotkanie zagrożenia**;
- Skutek negatywny jako **doznanie mało intensywnej negatywnej emocji** z powodu napotkania zagrożenia: obawa, wstyd, złość, smutek, żal;
- Skutek negatywny jako **doznanie silnej emocji** (lęku, strachu, złości, traumy);
- Skutek negatywny jako **zaleganie intensywnej emocji** (lęku, poczucia winy, wstydu);
- Skutek negatywny odroczone jako **bardzo długie zaleganie w czasie** (np. przez pół roku) **negatywnych emocji** (lęku, strachu, stan po traumie).

Nasz wskaźnik: reakcja emocjonalna na napotkanie zagrożenia, intensywne przeżywanie emocji oraz długi czas ich trwania po doświadczeniu zagrożenia.

Rozumienie negatywnych skutków korzystania z internetu - I problem:

Jakie są skutki podejmowania przez dzieci i młodzież zachowań ryzykownych w internecie

(np. eksperymentowaniem z tożsamością) a doświadczaniem internetowych zagrożeń?

Jakich zagrożeń internetowych doświadczają dzieci w wieku 9-16 lat?

Doświadczanie przez dzieci poszczególnych typów zagrożeń internetowych

Zagrożenia	% dzieci, które doświadczyły zagrożeń w Internecie	
	Polska	Europa
Kontaktowanie się online z osobami nieznanymi osobiście (wg dzieci ¹)	25	30
Ekspozycja na potencjalnie szkodliwe treści (nienawiść, narkotyki, samobójstwo, samouszkodzenia, anoreksja) wygenerowane przez innych użytkowników Internetu (wg dzieci ²)	24	21
Otrzymywanie wiadomości o treści związanej z seksem (wg dzieci ²)	17	15
Ekspozycja na treści związane z seksem (widziane przez dzieci tylko w internecie) (wg dzieci ¹)	15	14
Spotkania twarzą w twarz z osobami poznanymi w sieci (wg dzieci ¹)	8	9
Ofiara napastowania/dokuczania przez innych [<i>cyberbullying</i>] (wg dzieci ¹)	6	6

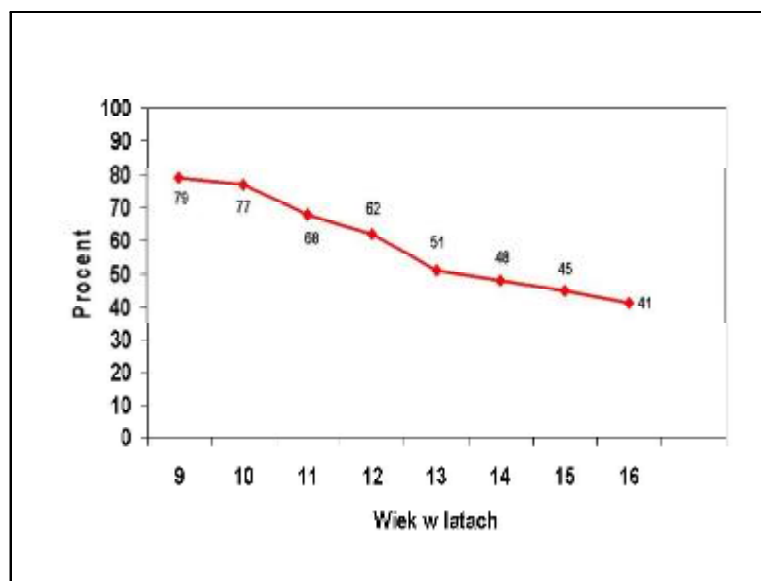
Źródło danych: losowa próba dzieci w wieku 9-16 lat z Polski oraz losowa próba 23.420 dzieci z 25 krajów europejskich - EU Kids Online II (2010).

¹ Odsetek dla całej próby 960 dzieci w wieku 9-16 lat.

² Odsetek dla 805 dzieci w wieku 11-16 lat.

Powszechność doświadczania zagrożeń internetowych przez dzieci

Odsetek dzieci i młodzieży w wieku od 9 do 16 lat, które nie doświadczyły żadnego zagrożenia w internecie maleje z wiekiem

Związki między eksperymentowaniem z tożsamością online a podejmowaniem ryzykownych zachowań w internecie, doświadczaniem zagrożeń internetowych¹ i szkód doznanych w ich następstwie

Wskaźniki podejmowania ryzykownych zachowań oraz doświadczonych zagrożeń i szkód	Siła związku ²	Liczba badanych
Podejmowania ryzykownych zachowań	+++	19 590
Doświadczanie zagrożeń internetowych	++	21 178
Wielkość subiektywnie przeżywanej szkody (dyskomfortu emocjonalnego) z powodu doznanej cyberagresji	0	1 031
Wielkość subiektywnie przeżywanej szkody (dyskomfortu emocjonalnego) z powodu ekspozycji na obrazy seksu	0	748
Wielkość subiektywnie przeżywanej szkody (dyskomfortu emocjonalnego) z powodu spotkania z nieznanym z internetu	++	161
Wielkość subiektywnie przeżywanej szkody (dyskomfortu emocjonalnego) doznanej z powodu otrzymanych wiadomości związanych z seksem	0	431
Indeks subiektywnie doznanej szkody (dyskomfort emocjonalny średnio z czterech powyższych zagrożeń)	0	15

¹ **Eksperymentowanie z tożsamością:** Jak często dziecko przedstawiało siebie jako osobę inną w internecie niż w rzeczywistości. **Podejmowanie ryzykownych zachowań w internecie:** szukanie przyjaciół online, dodawanie nieznanymi z internetu do listy kontaktów, wysyłanie własnych danych/fotografii osobom poznanym w internecie. **Doświadczanie zagrożeń internetowych:** ekspozycja na treści związane z przemocą i seksem, nienawiścią i/lub treściami zagrażającymi wartościom, generowane przez innych użytkowników sieci, doznanie cyberagresji, sexting, spotkanie z nieznanymi z internetu, wykorzystanie danych osobistych,

² Znaczenia symboli siły związku: +++ bardzo silny związek, ++ silny związek, 0 brak związku.

L. Kirwil: EU Kids Online VMKSI

20-21.09.2011 W-wa

Eksperymentowanie z tożsamością online a podejmowanie ryzykownych zachowań w internecie, doświadczanie zagrożeń internetowych¹ i szkód doznanych w ich następstwie – wnioski:

- 1) Eksperymentowanie z tożsamością w internecie to przykład aktywności dzieci i młodzieży, która sprzyja podejmowaniu ryzykownych zachowań w internecie.**
- 2) Eksperymentowanie z tożsamością w internecie jako aktywność dzieci i młodzieży podnosi ryzyko doświadczenia przez nie większej liczby zagrożeń internetowych.**
- 3) Eksperymentowanie dzieci i młodzieży z własną tożsamością w internecie podnosi prawdopodobieństwo doznania szkód emocjonalnych z powodu doświadczenia jednego z zagrożeń: spotkania się twarzą w twarz z nieznanym z internetu.**
- 4) Brak dowodów na to, że szkody emocjonalne doznane w wyniku pozostałych zagrożeń internetowych są związane z eksperymentowaniem przez dzieci i młodzież z własną tożsamością online.**
- 5) Ten brak związku nie wyklucza, że inne rodzaje aktywności i podejmowane w internecie ryzykowne zachowania mogą pozostawać w związku ze szkodami emocjonalnymi doznanymi przez dzieci i młodzież, kiedy korzystają z internetu.**

Negatywne skutki korzystania z internetu - II problem:

Problemowe korzystanie z internetu przez dzieci i młodzież

(uzależnienie od internetu)

oraz jego związki z socjodemograficznymi,
psychologicznymi i kontekstowymi czynnikami

Symptomy *problemowe korzystanie z internetu* powszechnie nazywanego *uzależnieniem od internetu?*

Ile dzieci w wieku 11-16 lat wykazuje symptomy *uzależnienia od internetu?*

Symptom	% dzieci, które odpowiedziały, że w ciągu ostatnich 12 miesięcy symptom wystąpił		
	W Polsce ¹ (średnio w Europie ²)	Chłopcy w Polsce	Dziewczeta w Polsce
Nie jeść albo nie spać z powodu internetu	18 (17)	21	15
Bez powodzenia próbować spędzać mniej czasu w internecie	32 (33)	38	26
Czuć się nieswojo, kiedy nie można być w internecie	32 (33)	35	28
Zaniedbywać rodzinę, znajomych, naukę szkolną albo hobby z powodu spędzania czasu w internecie	35 (35)	38	30
Przylapać się na tym, że surfuje się po internecie nawet wtedy, kiedy to specjalnie nie interesuje	38 (42)	37	38
Wszystkie wymienione symptomy	9	11	7
Żaden z wymienionych symptomów nie wystąpił	41	38	45

¹ Źródło danych: EU Kids Online II (2010).

¹ Polska próba 805 dzieci, 426 chłopców i 379 dziewcząt, w wieku od 11 do 16 lat.

Z powodów etycznych nie zadawano pytań młodszym dzieciom.

² Dla porównania podano w nawiasie średni odsetek dzieci w Europie.

L. Kirwil: EU Kids Online VMKSI

20-21.09.2011 W-wa

**Związki problemowego korzystania z internetu z czynnikami,
 socjodemograficznymi¹ i kontekstowymi² (EU25; wiek 11+)
 - predyktory negatywne (czyli czynniki obniżające
 prawdopodobieństwo uzależnienia się dziecka od internetu)**

Zmienna	Predyktor ³	Liczba badanych
<i>Czynniki socjodemograficzne</i>		
Płeć dziecka (dziewczeta mniej zależne)	+++	18 451
Wiek dziecka (młodsze mniej zależne)	+++	
Status społeczny - wykształcenie	0	18 431
<i>Ochrona rodzicielska</i>		
Monitoring	++	16 772
Aktywna ochrona – rozmowy, korzystanie razem z Internetu	+++	18 311
Ograniczenia czasu korzystania z internetu lub dostępu do stron www	++	18 158
<i>Kompetencja rodziców</i>		
Jak często rodzice korzystają z internetu	0	18 390
Dziecko nie ignoruje uwag rodziców o korzystaniu z Internetu	+	18 451

¹ Czynniki socjodemograficzne: płeć i wiek dziecka, status społeczny rodziny (wykształcenie rodziców).

² Czynniki kontekstowe: rodzicielskie sposoby ochrony dziecka przed zagrożeniami online; kompetencja internetowa rodziców mierzona wskaźnikiem częstości korzystania z Internetu oraz tym, czy dziecko nie ignoruje uwag rodziców na temat korzystania z Internetu.

³ Jak silny jest negatywny predyktor: +++ bardzo silny predyktor, ++ silny predyktor, + słaby predyktor, 0 czynnik nie ma znaczenia.

Związki problemowego korzystania z internetu z czynnikami psychologicznymi (EU25; wiek 11+) - predyktory pozytywne (czyli czynniki podwyższające prawdopodobieństwo uzależnienia się dziecka od internetu)

Zmienna	Predyktor ¹	Liczba badanych
<i>Czynniki psychologiczne</i>		
Przekonanie o własnej skuteczności w radzeniu sobie z problemami	+	18 419
Poszukiwanie stymulacji – skłonność do podejmowania ryzyka	+++	18 280
<i>Trudności psychologiczne</i>		
Problemy emocjonalne	+++	18 411
Problemy w zachowaniu	+++	18 418
Problemy w kontaktach z rówieśnikami	++	18 421
Ogólnie – trudności psychologiczne	+++	17 594
<i>Podejmowanie ryzykownych zachowań online</i>		
Jak często: szuka przyjaciół, dodaje do listy kontaktów, wysyła dane i zdjęcia nieznanym...	+++	15 434

¹ Jak silny jest pozytywny predyktor: +++ bardzo silny predyktor, ++ silny predyktor, + słaby predyktor.

Wnioski 1: Socjodemograficzne i kontekstowe predyktory uzależnienia dzieci od internetu:

- 1) Starszy wiek (w przedziale 11-16 lat) oraz płeć męska są czynnikami, które podwyższają prawdopodobieństwo wystąpienia większej liczby symptomów uzależnienia od internetu. Młodszy wiek w adolescencji oraz płeć żeńska stanowią czynniki obniżające to prawdopodobieństwo.
- 2) Status społeczny rodziny mierzony poziomem wykształcenia lepiej wykształconego rodzica nie ma znaczenia dla stopnia uzależnienia dziecka w wieku dorastania od internetu.
- 3) Zabiegi ochronne rodziców stosowane wobec aktywności dziecka w internecie są czynnikiem obniżającym prawdopodobieństwo uzależnienia dziecka od Internetu: dotyczy to zarówno aktywnej ochrony dziecka poprzez wspólne aktywności online i rozmowy na temat korzystania z internetu, jak monitoringu zarejestrowanej w komputerze aktywności dziecka w Internecie oraz stosowania restrykcji dotyczących czasu korzystania z internetu i odwiedzanych przez dziecko stron www. Brak ochrony rodzicielskiej podwyższa prawdopodobieństwo uzależnienia.
- 4) Jak często rodzice korzystają z internetu nie ma znaczenia dla tego, czy ich dziecko uzależnia się od internetu. Znaczenie ma jednak branie przez dziecko pod uwagę uwag rodziców odnośnie korzystania z internetu – obniża ono prawdopodobieństwo uzależnienia się dziecka od internetu. Ignorowanie tych uwag przez dziecko – podnosi to prawdopodobieństwo.

Wnioski 2: Psychologiczne predyktory uzależnienia dzieci od internetu:

- 5) Wszystkie trudności psychologiczne: problemy emocjonalne, manifestowane w postaci zaburzeń zachowania oraz trudności w kontaktach społecznych z rówieśnikami podnoszą prawdopodobieństwo uzależnienia dziecka w okresie dorastania od internetu. Związek uzależnienia od internetu z innymi problemowymi zachowaniami sugeruje, że uzależnienie to może być zarówno przejawem ogólnych trudności psychologicznych w okresie dorastania, jak kształtującej się formy specyficznego uzależnienia, które rozwinie się w okresie późniejszym.
- 6) Ważnym czynnikiem podnoszącym prawdopodobieństwo uzależnienia od internetu jest - związana z temperamentem - skłonność do poszukiwania zabawy i ryzyka. Znajduje ona swój wyraz w tendencji do podejmowania ryzykownych zachowań również w internecie. Skłonność ta osiąga swoje największe nasilenie u chłopców w okresie dorastania.
- 7) Przewidywano, że inny czynnik psychologiczny - przekonanie o własnej skuteczności - zmniejsza prawdopodobieństwo uzależnienia od internetu. Okazało się jednak, że podnosi on prawdopodobieństwo tego uzależnienia się. Wysokie mniemanie młodzieży w wieku 11-16 lat o własnych możliwościach radzenia sobie w życiowych sytuacjach może przekładać się na przekonanie o dobrej kontroli nad własnym zachowaniem i sprzyjać lekceważeniu objawów uzależnienia.
- 8) Uzyskane wyniki sugerują więc konieczność czuwania nad bezpiecznym korzystaniem z internetu nie tylko dzieci szkolnych, ale również młodzieży dorastającej.

Negatywne skutki korzystania z internetu - III problem:

Związki między podejmowaniem ryzyka online a radzeniem sobie z zagrożeniami internetowymi i negatywnymi emocjonalnymi skutkami napotkanych zagrożeń

Jakie są reakcje polskich dzieci na doświadczenie cyberprzemocy?

Reakcje na doświadczenie cyberprzemocy	% wszystkich badanych ¹	% z próby ofiar cyberprzemocy (N=45) ²
Podjęcie próby rozwiązania konfliktu	1,7	40,0 ²
Prośba o zostawienie w spokoju	1,1	24,4 ²
Problem sam się rozwiązał	0,8	17,8 ²
Poczucie winy	0,4	8,9 ²
Odwet	0,3	6,7 ²
Żaden z powyższych sposobów nie został podjęty	1,0	22,2 ²
Podjęte rozmowy		
Z rodzicami	1,9	60,0 ³
Z rodzeństwem	0,7	21,2 ³
Z zaufaną osobą dorosłą	0,5	15,2 ³
Z kolegą	0,2	6,1 ³
Z kimś innym	0,2	6,1 ³
Z osobą przygotowaną zawodowo	0,1	3,0 ³

¹ Cała próba polskich dzieci w wieku 9-16 lat (N=1034).

² Próba polskich dzieci, które doznały cyberagresji (N=45).

³ Próba polskich dzieci, które doznały cyberagresji i odpowiedziały na pytanie, z kim rozmawiały o tym, co się stało (N=33).

Jakie są reakcje polskich dzieci na doświadczenie cyberprzemocy?

- 1) **Najbardziej powszechnymi reakcjami są: podejmowanie próby zaradzenia sytuacji oraz próby o pozostawienie w spokoju. Cztery na dziesięć ofiar cyberprzemocy podejmuje próby poradzenia sobie z sytuacją, a co czwarta ofiara cyberprzemocy prosi cyberagresora o pozostawienie jej w spokoju.**
- 2) **Ale prawie co piąta ofiara cyberagresji nie reaguje i czeka aż problem sam się rozwiąże oraz co piąta ofiara cyberagresji nie podjęła żadnych działań, o które pytaliśmy w wywiadzie.**
- 3) **Prawie jedna na dziesięć ofiar cyberagresji obwinia siebie za to, co się stało.**
- 4) **Nieco mniejszy odsetek (szacunkowo 7%) decyduje się na odwet w stosunku do cyberagresora.**
- 5) **Sześć na 10 ofiar cyberprzemocy zwraca się z problemem do rodziców.**
- 6) **Co piąta ofiara cyberagresji rozmawia o tym z rodzeństwem, a co szósta z zaufaną osobą dorosłą.**
- 7) **Uderzający jest niski odsetek ofiar cyberagresji rozmawiających ze specjalistą - profesjonalnie przygotowaną do tego osobą (tylko 3%).**

- **Ponieważ podejmowanie przez dzieci i młodzież zachowań ryzykownych online ma niewątpliwie znaczenie dla częstszego napotykania zagrożeń internetowych, powinno mieć wobec tego również znaczenie dla doświadczania cyberagresji ze strony innych użytkowników internetu oraz jej negatywnych skutków.**
- **Zadaliśmy pytanie, czy i jakie są związki między skłonnością dzieci i młodzieży do podejmowania ryzykownych zachowań w internecie a sposobami radzenia sobie przez nie z cyberagresją i jej skutkami.**

Związki między podejmowaniem ryzyka online a radzeniem sobie z zagrożeniami internetowymi i negatywnymi skutkami korzystania z internetu (na przykładzie skutków doświadczonej cyberagresji – EU25)

Testowane związki	Siła związku ¹	Liczba badanych
<i>Podejmowanie ryzykownych zachowań online a doświadczanie zagrożenia internetowego</i>		
Jak często doświadczana cyberagresja	+++	19 929
<i>Podejmowanie ryzykownych zachowań online a reakcje na doświadczone zagrożenie</i>		
Intensywność szkody doświadczonej w wyniku cyberagresji (jak silny dyskomfort x czas trwania)	0	145
Wielkość subiektywnie przeżywanej szkody z powodu doznanej cyberagresji	0	962
<i>Podejmowanie ryzykownych zachowań online a sposoby radzenia sobie z doświadczoną cyberagresją</i>		
Dziecko czuło się winne z powodu tego, że stało się coś złego	+++	1020
Dziecko zachowało się odwetowo	++	1020
Dziecko myślało, że problem sam się rozwiąże	0	1020
Dziecko próbowało poradzić sobie z problemem	0	1020
Dziecko prosiło, żeby cyberagresor dał spokój	0	1020

¹ Znaczenia symboli siły związku: +++ bardzo silny związek, ++ silny związek, 0 brak związku.

Podjęcie przez dzieci i młodzież ryzyka online a radzenie sobie z cyberagresją i jej negatywnymi skutkami - wnioski

- 1) Podjęcie przez dzieci i młodzież zachowań ryzykownych online ma negatywne skutki w postaci podwyższonego ryzyka doświadczania cyberagresji ze strony innych użytkowników sieci.
- 2) Jednak to, czy dziecko podejmuje zachowania ryzykowne w internecie czy nie, nie ma znaczenia dla intensywności negatywnych emocji i wielkości szkody emocjonalnej, jakiej doświadcza z powodu cyberagresji.
- 3) Podjęcie zachowań ryzykownych w internecie ma natomiast **znaczenie dla radzenia sobie z tymi negatywnymi skutkami doświadczanej cyberagresji.**
- 4) Im częściej dziecko podejmuje ryzykowne zachowania internetowe, tym bardziej jest prawdopodobne, że będzie reagowało samoobwinianiem albo odwetem, albo obydwojema reakcjami jednocześnie.
- 5) Oznacza to, że **dzieci, które podejmują ryzykowne zachowania w internecie, nie umieją reagować konstruktywnie na cyberagresję. Ich własne reakcje mogą prowadzić w przyszłości albo do pogłębiania się procesu ich wiktymizacji (jeżeli obwiniają siebie za to, co się stało), albo do eskalacji agresji w relacji z cyberagresorem (jeżeli reagują odwetem).**
- 6) Wyniki te sugerują konieczność zwrócenia uwagi na te dzieci, które mają podwyższoną skłonność do podejmowania ryzykownych zachowań online. Konieczne jest objęcie ich staranną edukacją dotyczącą zachowań bezpiecznych w internecie.

Dziękuję.

www.eukidsonline.net